

“Avesto” va pedagogik fikrlar rivoji

Maxliyoxon Madaminjonovna Mirzakarimova

maxliyo82uz@gmail.com

Andijon davlat chet tillari instituti

Moxinur Diyorbek qizi Uzoqjonova

moxinur25102004@gmail.com

ADPI

Annotatsiya: Ushbu maqolada Avestoda keltirilgan axloq odobga doir, insoniyatga yuksak ma’naviyatga arzigulik hissa qo’shadigan bebaho ilmlar va pedagogikaga bog‘liqligi bo‘yicha qarashlar taqdim etilgan.

Kalit so‘zlar: Avesto, Xorda Avesta, Andarzi, Rivoyat

“Avesta” and the development of pedagogical ideas

Makhliyokhan Madaminjonovna Mirzakarimova

makhlyo82uz@gmail.com

Andijan State Institute of Foreign Languages

Mohinur Diorbek's daughter Uzogjonova

moxinur25102004@gmail.com

ASPI

Abstract: In this article will be given views presented in the Avesta on ethics and pedagogy, valuable sciences that make a valuable contribution to humanity and pedagogy.

Keywords: Avesta, Horde Avesta, Andarzy , Rivayat.

“Avesto”da ilk pedagogik bilimlar mavjud bo‘lib, bu yerda yuksak axloq asosi yotadi va oila jamiyatning asosiy va organik birligi bo‘lib xizmat qiladi. Inson - ta’limotga ko‘ra Zardusht donishmandlar, muallimlar va ruhoniylar qo‘lida tarbiyalanganidan keyin iroda erkinligiga ega va yaxshi va yomonni tanlashi mumkin.

Xorda Avesto va pedagogik fikrlarning rivojlanishi. “Avesto” asosida “Xorda Avesto” (forscha xord yoki xurddan) keyinchalik kichik yoki qisqartirilgan “Avesto” bo‘lib, u faqat Avestoning asosiy ibodatlarini o‘z ichiga olgan. Bu har kungi Zardushtiylik ibodatlari to‘plami bo‘lib, u ham asl qismlardan, ham Avestoning asosiy matnidan olingan parchalardan tuzilgan. “Xo‘rda Avesto”ga kiritilgan yashtlar

keyinchalik A.Firdavsiyning "Shohnoma" ("Shohlar kitobi") she'riy asarida qo'llangan, yuksak ma'naviy qadriyatga ega bo'lgan afsona va rivoyatlardan iborat.

Pahlaviylar davrida "Avesto" mazmuni asosida bevosita tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lgan ko'plab tarbiyaviy kitoblar yozildi.

Andarzi - maqol va aforizmlar shaklida tarbiyalovchi maslahat. Masalan: "Dunyodagi odamlarning eng ulug'i mol-dunyoning ko'payishini yaxshi amallar bilan bog'lagani", "Birovga hukmronlik qilishdan ko'ra, o'z ustidan hukmronlik qilish yoqimliroqdir".

V asrdan boshlab Andarz an'anasi tez orada "donishmandlar"ning ko'rsatmalari va ta'limotlarining maxsus adabiy janri sifatida paydo bo'ldi, ular hozirgacha ta'lim maqsadlarida foydalaniladi. Hozirgi pedagogika fanida andarzalar "pand", "hikmat", "nasigat" nomlari bilan o'qitish va tarbiyada keng qo'llaniladi.

Yer dunyosining zaifligi motivlari ko'plab didaktik asarlarga singib ketgan, masalan, "Anushirvonning maslahatlari". Bu asar "Anushervoni odil" ("Odil Anushervon") taxallusi bilan mashhur bo'lgan Eron hukmdori Xusravi Parvezning (531-579) donishmand saltanati haqida, ya'ni adolatli Anushervon. Ushbu asarda to'plangan nasihat va tarbiyaviy hikoyalar bilim, donishmandlik, adolat, mehr-oqibat, bag'rikenglik, insonparvarlik va boshqa umuminsoniy qadriyatlarga da'vat etib, ezgu ishlar, mardlik, qonunga itoatkorlik, bilim qobiliyatini oshirishga undaydi.

"Menoi Xirad" ("Minui Xirad") dialogi ko'rinishidagi diniy va axloqiy insho "Aql ruhi" degan ma'noni anglatadi, bunda "Dono" oliy samoviy "Aql" Ruhidan insoniyatga erishishda yordam berishni so'raydi ya'ni solihlik va ruhni qutqarish, odamlarni masalalarda bilimdon qilish, insonga tushunarsiz narsalarni kashf qilish.

"Rivoyat" "an'ana" degan ma'noni anglatadi. Afsonalar syujeti birinchi marta Zardushtning o'zi va o'sha davrning boshqa tarixiy qahramonlari haqidagi avesto yozuvlarida qo'llanilgan. Keyinchalik rivoyat asosida hadislar keladi va rivoyatda boshqa urf-odatlar keyinroq aytiladi.

X-XII asrlargacha "Avesto"ga asoslangan "Bahrami Gur", "Bundahishn", "Darakhti Assurig" ("Assurig daraxti"), "Namaxa-i Manuchihir" ("Nomachoi Manuchehr"), "Ayatkar-i Zariron" (Ayodgori) kabi ko'plab asarlar yozilgan. "Zareron" va boshqalar pahlaviycha, keyin forscha bo'lib, ularning ta'lim va tarbiya haqidagi fikrlarini, ustozdan shogirdga, donishmanddan yosh avlodga maslahatlarini o'rganishga imkon beradi ya'ni ta'lim tizimi va jarayoni, ta'lim va tarbiya jarayonida kuzatilayotgan qoidalar, o'qituvchi va murabbiylarning, o'quvchilarning vazifalari haqida to'liq ma'lumot olish.

Ko'rib turganimizdek, zardushtiylik dinida ular ilm kuchiga chin dildan ishonib, jamiyat hayotida pirovard natijada ilm-fan va donolik g'alaba qozonishiga ishonganlar. Zardushtiylik urf-odatlariga ko'ra, 15 yoshda balog'at yoshida yoshlar maxsus kiyim va fartuklar bilan diniy marosim o'tkazish, balog'atga inisitsiya

qilishlari kerak edi. 17 yoshida yigitlar harbiy yurishlarga borib, armiyada o'z o'rinlarini olgamlar va Gerodot bolalarni tarbiyalashning ushbu tizimini ma'qullagan.

Jismoniy, aqliy, axloqiy rivojlanish, mehnat tarbiyasini boshqarish ibtidoiy jamiyat sharoitida har bir shaxs uchun zarur bo'lgan fazilatlarni shakllantirishni ta'minlab, bir butunga birlashtirdi.

"Avesto"da mehnatsevarlik madh etilgan, aksincha, parazitlik qoralangan va yovuz ruh Ahrimanning xususiyatlaridan biri sanalgan. Shuning uchun, parazitlar va yolg'onchilardan qochish tavsiya etiladi. Xuddi shu tushunchalar asosida haqiqat, adolat, do'stlik, vatanparvarlik haqidagi boshqa pedagogik g'oyalar paydo bo'ldi.

Zardushtiylikning inson tarbiyasi bilan bog'liq xususiyatlaridan biri insonning pokligi va salomatligi g'oyasi edi. Avestodagi kasalliklar daevalar merosi bilan bog'liq, ya'ni axloqsizlik, muammo, kuch va yolg'on. Shuning uchun har bir zardushtiy har kuni shaxsiy gigiyena qoidalariga rioya qilib, kasalliklarga qarshi kurashgan. Shuningdek, har kim o'z turar-joyini, yerini, tuprog'ini, suvini toza saqlashga majbur bo'lgan, bunga xalqlarimiz hozir ham amal qilgan.

Zardushtiylik dinida ta'lim olishning yana bir mezoni odamlarni jamoat tartibini saqlashga chaqirish edi. Jamoat tartibiga aralashganlar yolg'onchi, sehrigar va yovuz Ahrimanning xizmatkorlari hisoblangan.

Bundan yaqqol ko'rinib turibdiki, "Avesto" mavjud bo'lgan davrlarda ham pedagogikaning ahamiyati juda ham katta bo'lgan va insonning ham axloqiy, ham ilmiy yetukligi jamiyatda katta ahamiyatga egadir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Boys M. "Zardushtiyalar. E'tiqod va urf-odatlar". M., Bosh tahririyat sharq adabiyoti, "Nauka" nashriyoti, 1988. - 303 b.
2. Pugachenkova G.A., Rempel L.I. O'rta Osiyo san'ati haqidagi ocherklar. Antik davr va o'rta asrlar. M.: "Iskusstvo", 1982. - 288 b.
3. Slastenin V.A., Isaev I.F., Shiyanov E.N. Pedagogika. M.: IC "Akademiya", 2011. - 378 b.
4. Мирзакаримова М. М. Умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш тизими //Science and Education. - 2020. - Т. 1. - №. 4. - С. 97-103.
5. МИРЗАКАРИМОВА МАХЛИЁХОН МАДАМИНЖОНОВНА (2022) "ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ТАДБИРКОРЛИККА ЙЎНАЛТИРИБ ЎҚИТИШНИНГ ДИДАКТИК АСОСЛАРИ", Novateur Publications, (1), pp. 1-128. Available at: <http://novateurpublication.org/index.php/np/article/view/23> (Accessed: 26 August 2023).

6. Мирзакаримова М. М. Замонавий шароитларда умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш тизими //Science and Education. - 2020. - Т. 1. - №. 4. - С. 216-222.

7. Mirzakarimova M. M. The Necessity to Develop Students' Entrepreneurial Skills in English Classes //Telematique. - 2022. - С. 7128-7131.

8. Mirzakarimova M. EFFECTIVENESS OF STUDENTS'ENTREPRENEURIAL SKILLS DEVELOPMENT THROUGH CLIL TECHNOLOGIES //Академические исследования в современной науке. - 2023. - Т. 2. - №. 8. - С. 92-94.

9. Madaminjonovna M. M. K. L. METHODOLOGY OF EDUCATIONAL TEACHING OF GENERAL SCIENCES.

10. Madaminjonovna M. M. Innovative Methods and Tools for Developing Students' Entrepreneurial Skills Using CLIL Technologies //International Journal of Human Computing Studies. - 2023. - Т. 5. - №. 3. - С. 15-17.

11. Мирзакаримова М. М. ESSENTIAL COMPOSITION OF ENTREPRENEURSHIP FUNCTIONAL LITERACY //INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND TECHNICAL JOURNAL "INNOVATION TECHNICAL AND TECHNOLOGY". - 2020. - Т. 1. - №. 1. - С. 63-65.

12. Mirzakarimova M. CLIL TEXNOLOGIYALARI VOSITASIDA O'QUVCHILARNING TADBIRKORLIK KO'NIKALARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION METOD VA VOSITALAR //Namangan davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi. - 2023. - №. 6. - С. 410-415.

13. Mirzakarimova, M. M., & Uzoqjonova, M. D. qizi. (2023). O'zbekistonda chiqindilarni qayta ishlash muammolarini o'rganish va bartaraf qilish. Science and Education, 4(11), 78-83. Retrieved from <https://www.openscience.uz/index.php/sciedu/article/view/6393>.

14. Mirzakarimova M. M., Uzoqjonova M. D. Q. Scientific and pedagogical activity of Imam al-Bukhari //Science and Education. - 2023. - Т. 4. - №. 12. - С. 321-324.

15. Tojiboyev M. U., Uzoqjonova M. D. Q. Farg'ona vodiysida tarqalgan ruderal shifobaxsh o'simliklar, ularning tarqalishi va ahamiyati //Science and Education. - 2023. - Т. 4. - №. 8. - С. 101-107.

16. Uzoqjonova, M. (2023). Tabiiy fanlarni o'qitishda STEAM ta'limi tizimi. Science and Education, 4(9), 344-347. Retrieved from <https://www.openscience.uz/index.php/sciedu/article/view/6297>.

17. Uzoqjonova M. D. Q. Inson salomatligida dorivor o'simliklarning xususiyatlari //Science and Education. - 2023. - Т. 4. - №. 7. - С. 38-42.

18. Uzokjonova, M. (2023). STEAM technology and the importance of gamification in it. *Science and Education*, 4(10), 365-368. Retrieved from <https://www.openscience.uz/index.php/sciedu/article/view/6361>.

19. Uzoqjonova, M. D. qizi. (2024). Baliqlar va ularning ekologik ahamiyati. *Science and Education*, 5(1), 13-17. Retrieved from <https://openscience.uz/index.php/sciedu/article/view/6556>.